

Huru skall kvinnan bäst kunna bidra till höjande af familjens ekonomi? /

54 D Br.

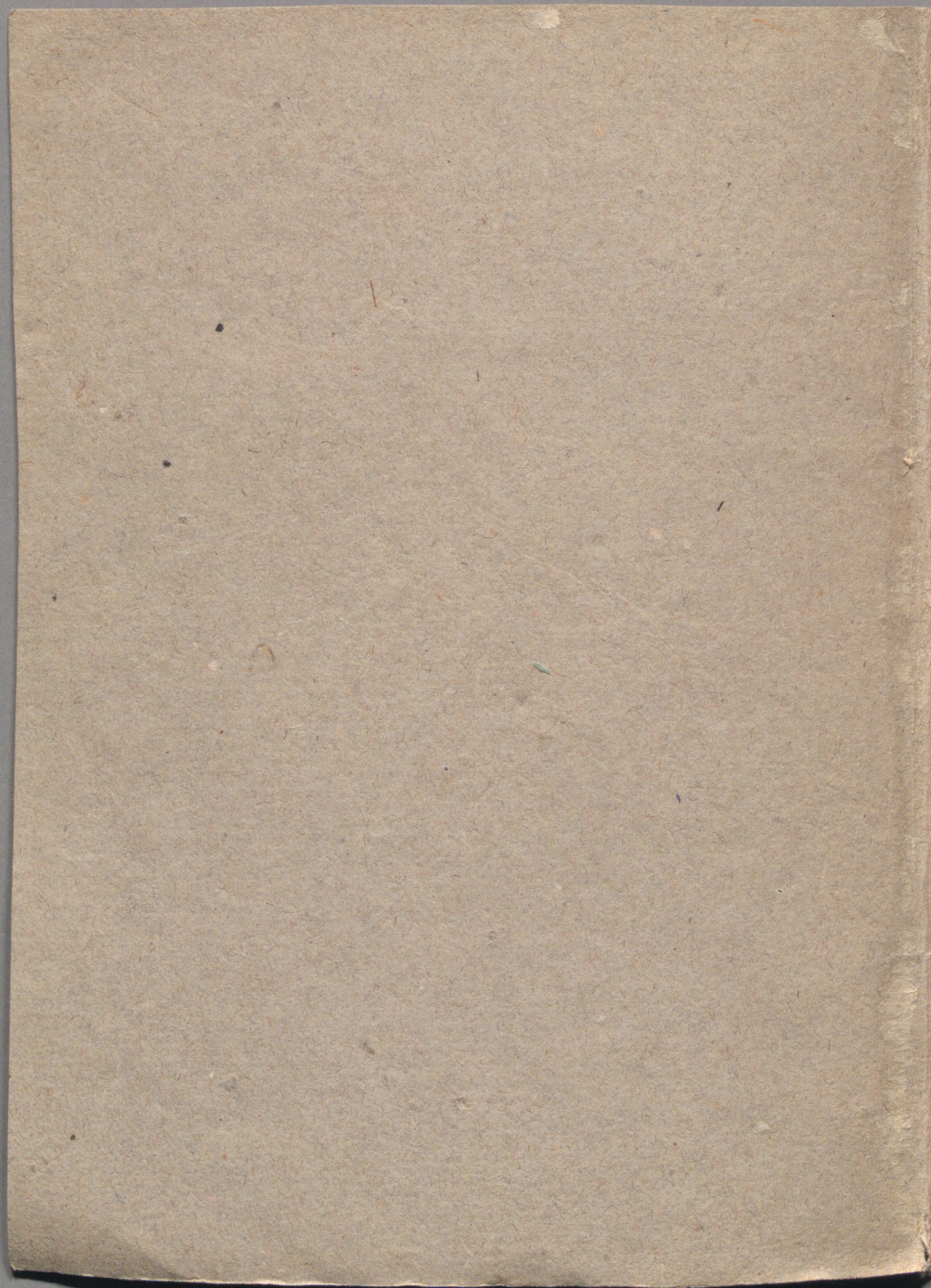

National Library
of Sweden

BERGSTRÖM, Ellen

Polit skön
Königstr.
(Par)

1892

HURU

SKALL KVINNAN BÄST KUNNA BIDRAGA TILL
HÖJANDE AF FAMILJENS EKONOMI?

ETT INLÄGG

AF

ELLEN BERGSTRÖM

PRISBELÖNT

STOCKHOLM
FRITHIOF HELLBERGS FÖRLAG

HURU

SKALL KVINNAN BÄST KUNNA BIDRAGA TILL

HÖJANDE AF FAMILJENS EKONOMI

ETT INLÄGG

Ellen Bengtson

PRISSET ÖFR

STOCKHOLM, GERNANDTS BOKTR.-AKTIEB., 1892.

Hustruns vishet bygger huset.

Salamo.

» **H**vem finner en duglig hustru? Hennes värde är bättre än pãrlors. På henne litar hennes mans hjãtta, och inkomst trycker honom icke. Godt gör hon honom, aldrig något ondt i alla sitt lufs dagar. Hon spinner ull och lin, och med lust arbeta hennes hãnder. Hon är sãsom kãpmansskeppen, frã fjãrran ort hãmtar hon sitt brãd. Hon stiger upp, nãr annu natten varar, och gifver mat åt sitt husfolk och syssla åt sina tjãnstpigor. Vill hon äga en lãrdgard, skaffar hon sig en sãdan, af sina hãnders frukt planterar hon en vingãrd. Hon omgjordar med kraft sina lãnder, och hon gör sina armar starkã. Mãrker hon, att hennes handel lãnar sig, sã slãcks ej hennes lampa under natten. Med sina hãnder sysslar hon pã spinnstolen, och hennes finger äro fãsta vid slãndan. Hon öppnar sin hand åt den arme och rãcker sina hãnder åt den fattige. Hon fruktar ej snã för sitt husfolk, ty allt hennes husfolk har klãder af skarlakanstyg. Hon gör mattor, i finaste linne och purpur går hon klãdd. Hennes man är kãnd i stadens portar, där han sitter bland landets äldste. Hon gör fina tyger och säljer, och hon förser kãpmãnnen med bälten. Kraft och skick äro hennes klãdnad, och hon ler mot den dag, som kommer. Sin mun upplåter hon med vishet, och kärleks lag bär hon pã tungan. Hon gifver akt pã, huru allt går till i hennes hus, och lättjans brãd äter hon icke. Hennes barn stiga upp och prisa henne, och hennes man berõmmar henne: »Många

kvinnor äro raska, men du öfvergår dem allesamman.» Fåfängligt är behaget och en fläkt är skönheten; en kvinna, som fruktar Herran, hon är värd att prisas. Gifven henne hennes händers frukt, och hennes gärningar prise henne i portarna!»

Denna i sublim skönhet oupphinneliga teckning af en idog kvinna hafva vi ansett vara den mest värdiga och äfven mest lämpliga inledning till denna uppsats, enär den i korthet innehåller svaret på den framställda frågan.

Men konung Salomos gyllene ord behöfva, så att säga, öfverflyttas till vårt språkbruk och transponeras till det nittonde århundradets förhållanden för att blifva fullt fattliga för vår tids kvinnor, och det är detta, vi skola söka göra efter måttet af våra krafter och i fullt medvetande om, att vi skrifva ned svaga variationer af ett skönt motiv.

Kvinnan kan på två sätt bidraga till höjande af familjens ekonomi: genom att *minska utgifterna* och genom att *öka inkomsterna*.

I.

Det naturligaste sättet för en husmoder — ty det är väl henne saken närmast gäller — att bidraga till ekonomiens höjande, är att sköta sitt hus efter principerna sparsamhet, ordning, flit och vaktsamhet, ihärdighet och punktlighet och därmed minska utgifterna. Hon har att på hemmets alla områden genomföra en rationell hushållning. Allting skall gå efter vissa gifna lagar, efter en bestämd ordning, indelning, beräkning och norm. Därtill fordras både teoretisk och praktisk kunskap i alla hushållsgrenarna, hvilken hon med vaket intresse och ihärdig sträfvan måste söka tillägna sig. Husmodren måste själf förstå och själf kunna utföra alla sysslor i sitt hem för att behärska situationen, för att kunna utdela kloka befallningar och veta, att de blifva riktigt utförda. Huru lätt blifver hon icke eljes en lekboll för sina tjänares godtycke, ett offer för deras bristande ärlighet!

Och för att börja med matfrågan, måste hon *känna prisen på de födoämnen, som användas i hushållet, och helst själf göra uppköpen, hvarigenom icke så litet inbesparas, då tjänarinnan oftast

icke har något intresse för att göra dem möjligast billiga, måhända icke heller drager i betänkande att taga mer eller mindre rundliga »korgpengar»; redan det, att för saken finnes en teknisk term, intygar, huru allmännt den förekommer. Hon skall förstå, huru maten skall tillagas smakligt utan alltför stor kostnad — icke endast kunna laga någon finare efterrätt —; hafva reda på de sätt, på hvilka man bör använda födoämnen, för att deras näringsvärde måtte behållas och största möjliga nyttan dragas af dem; hon måste kunna salta ned en gris och ett får om hösten, luta sin fisk till julen, väl förstå sig på olika slag och stycken af kött; hon skall kunna sylta, safta och baka, med ett ord ej vara främmande för någon enda del af köksvetenskapen. Här kan ock nämnas, att hon gärna kan göra veduppköpen själf, hvarvid hon bör tillse, att hon får grof och kärnfull ved.

Därvid har hon att noga iakttaga en regel: att köpa allting per kontant. I kreditväsendet hotar en verklig kräftska för allt ekonomiskt oberoende. Tager man på räkning, måste man betala det högsta möjliga priset på alla varor; ej blott att man då har svårt för att pruta, utan man tager äfven mer, än man kanske oundgängligen behöfver, och dyrare varor, än nödigt är; räkningen växer, vid terminens slut har man måhända ej penningar att betala den, den får stå, köpmannen lägger ränta till, och skulden växer lavinlikt. En man, som från en ringa början bragt sig upp till en betydande förmögenhet till stor del genom sin arbetsamma förståndiga hustrus medverkan och hjälp, yttrade nyligen: »Vi hafva aldrig på vårt bord haft en obetalad matbit.» Nej, betala allt kontant och försaka hellre det, hvartill hushållspenningarna ej räcka, än du sätter dig i skuld! Det finnes ett par fraser, som verka som frätmedel för ett hems ekonomi. Den ena heter: *det går icke an*, den andra: *det får lof att vara*. Det går icke an att icke hafva vin på bordet, när ett par bekanta kommit; det får lof att vara vagn, när man skall bort på en supé. Ja bevars! Vi medgifva gärna både det ena och det andra, där man så hafva kan. Har jag råd att dricka vin till och med hvar middag, är det min rättighet, att göra det, och, om någon ville betaga mig denna rättighet, vore detta helt enkelt ett attentat mot min frihet. Men är det andras penningar vinet skall

betalas med, är det jag, som begår ett attentat. Hvad åka angår torde herrskapet böra tänka med Kellgren:

»Vi hellre gå till fots i våra egna skor,
Än åka på kredit i våra björnars vagnar.»

Penningarne lemnas ju vanligen af mannen för månad — ehuru denna uppsats ej är ämnad för männen, kan det ej vara ur vägen att påpeka, att de i detta stycke måste vara punktliga, så att det blifver ett rätt samarbete makarna emellan, i annat fall kan ju hustrun med fog invända mot hvad vi anföra: »gif mig något att hushålla med, innan ni fordrar att jag skall hushålla», — och böra af hustrun noga fördelas på veckor och dagar. I Stockholm och i städerna i allmänhet äro uppköpen för vecka de mest praktiska, med undantag naturligtvis af vissa grundelement, hvilka alltid böra finnas i ett väl ordnad hus och helst vara uppköpta på hösten för vinterbehovet, såsom mjöl, potatis, rotfrukter m. m. På landet ställer sig saken ju olika. Hustrun skall äfven i samråd med mannen mot hvarandra uppställa inkomster och utgifter, hon skall föra ordentliga räkenskaper öfver dem och noga beräkna, att de senare icke få öfverstiga de förra. Hushållsboken är i ett hem lika viktig som kassaboken på ett köpmanskontor och får aldrig fattas på fruns skrifbord.

Smiles säger: »Mätte hvarje man äga sinnesstyrka nog att taga sin ekonomiska ställning i nogrant skärskådande, och må han däröfver meddela sig med sin hustru, i fall han har någon! Är hon en god och klok kvinna, skall hon hjälpa honom att på hushållsamt sätt ordna utgifterna så, att han kan lefva sitt lif ärligt och hederligt. Men olyckan är den, att de, som ej vilja lefva öfver sina tillgångar, måste känna till räknekonsten. Fruntimren äro däruti vanligen alldeles bortkomna: språk, musik, fina manér och jordglobens bruk är hvad de företrädesvis akta nödigt att inhämta. Alla dessa saker må gärna vara af vikt — men kvatuor species äro bättre än de alla. Bristen på kunskap i räknekonst är orsak icke endast till stort slöseri, utan äfven till stor nöd. Mer än en familj i god ställning har i följd af bristande aritmetiska kunskaper sjunkit i elände.»

I ett hem finnes vidare så mycket, som måste underhållas. Där

blifver så mycket halfslitet och nedfläckadt, som kan lagas, rengöras och blifva som nytt igen. För detta måste husmodern hafva öppen blick och vakat förstånd. Det är icke förenligt med god hushållning att allt för tidigt kassera och skänka bort herrkläder, minst dessa, men äfven barn- och fruntimmerskläder, som blifvit nötta och otrefliga. En god husmoder, som är sin man till verklig hjälp, tager reda på allt och använder det. Att hon därjämte får tillfälle att kläda något fattigt barn och hjälpa någon stackars gumma till ett varmt plagg, så vida hon har hjärta för den sämre lottade medmänniskan, förstår en och hvar. Men det är långt därifrån till ett slösaktigt bortskänkande eller förkastande af allt, som blifvit litet slitet och fult. Herrkläder äro i allmänhet mycket dyra; genom kantning, stoffering, pressning och rengöring kunna de, efter rätt mycket hegagnande, blifva nära nog som nya igen, åtminstone fullt brukbara hemma och i hvardags, och i ett mera framskridet stadium af förfall är det starka tyget i dem lämpligt att använda till kostymer åt familjens små gossar. Barnkläder kunna gå i arf från de äldre till de yngre och med tillbörlig ans blifva både snygga och nätta, och fruns egna kläder kunna räcka mycket länge och se trefliga ut, om de omsorgsfullt underhållas. Här är på sin plats att påminna om paradoxen, att »den som köper dyrt köper billigt.» Ehuru de betinga ett högre pris, som det för tillfället kan vara svårare att komma ut med, blifver det likväl i längden en god hushållning att köpa präktiga, hållbara tyger. Siden kan en snäll fru nyttja i flerfaldiga omgörningar; sedan det många år gjort tjänst som klädning, kan det blifva foder i en kappa; af fragmenten kan hon göra halsdukar åt sin man; och när det tjänat ut, kan det återuppstå som den lätta och mjuka silkesvadden. Må ingen kosta arbete och penningar på skräp, som icke håller, som faller färgen och inom kort ser illa ut!

Äfven barnens *nya* kläder böra sys hemma och så långt sig göra låter familjens alla kvinliga medlemmars hvardagsklädningar och underkläder. En viss tid bestämmes för dessa göromål, till hvilken man tingar ett dugligt biträde. Under de veckor, detta arbete pågår, ägnar sig frun och den hemmavarande uppvuxna dottern däråt, och på sådant sätt bildas en liten krets, som helt gladt, med lust och intresse, sträfvar mot samma mål. Många händer göra ett lätt

arbete; och mycket penningar inbesparas genom att icke lemna bort all sömnad åt främmande sömmerskor eller taga barnens dräkter från barnmagasinen. Men icke endast kläderna böra under dessa syveckor tagas fram och iståndsättas; äfven linne, duktyg, täcken, ja, hvad det vara månde, som är i behof af lagning och reparation. Må man däremot undvika att *ständigt* hafva en korg trasiga kläder och linne stående och väntande på sig! Det alstrar genom sin tråkighet endast lojhet. Då tvätterna komma in, bör frun likväl, före manglingen, öfverse och stoppa duktyg och linne; och en liten stund om kvällen, sedan barnen äro i säng, af modren använd att laga hvad som under dagens lopp kan hafva blifvit slitet, uppspräckt eller söndertrasadt är en god ordning, som insparar ej så litet. En mindre refva, stoppad i tid, förekommer ett större hål, som kanhända sedan ej skulle stå att laga. »Rien ne s'arrange seul.»

Hvar och en god husmoder, som beflitar sig om ekonomiens höjande, bör taga till regel att göra så mycket som möjligt i hemmet. Det är en falsk sats, att det är så billigt att köpa färdigt, att det ej lönar sig att göra det hemma. Konsekvensen af den är, att man sätter sig med händerna i kors och gör ingenting. Att göra *något* måste dock inbringa litet mer än att göra *intet!* Om man också för ett par strumpor, man stickar, endast skulle hafva en tjugufemöring inbesparad, är det likväl en tjugufemöring på stunder, som man annars endast skulle pratat bort, och plus tjugufemöringen har man som vinst den långt större hållbarheten. Icke vilja vi därför anbefalla handstickningen i större skala i denna stickmaskinernas tid, men det är ett litet treffligt arbete att taga till, då man ej kan göra något annat, och en sticksöm kan ju alltid ligga på ens arbetsbord. Du behöfver icke därför gå så långt som den där frun hos Tieck, hvilken, då hon slog armarna om sin från en längre resa hemkommande man, icke afbröt sin sysselsättning. Mannen kände något krafsa sig bak på halsen, vände på hufvudet och såg — sin hustrus strumpstickor. Men skämt åsido, hafva vi svenskor ofantligt mycket att lära af de flitiga sparsamma tyskorna!

Det lönar sig icke att väfva, heter det nu mera på landet; fabrikstygen blifva billigare än de hemväfda. Må så vara: men ett faktum, som vi själfva iakttagit, är emellertid, att välstånd råder i

det hem, där väfstolen är i gång, att frun, fröknarna och jungfrurna se treffliga ut i sina hemväfda klädningar och förkläden, och att linneförrådet är afundsvärdt, då däremot i granngården, där man ej anser det praktiskt och tidsenligt att »spilla tid» på denna slöjd, linneskåpet är i mindre godt skick och den kvinnliga personalen förefaller mindre välklädd. Och hvarför ej taga upp konstväfnaden?

Ja, må hemslöjden och hemarbetet, i hvilken form det vara må, omhuldas af våra kvinnor, må hvar husmoder räkna som sin stolthet, att allt är sydt och märkt och knyppladt i hemmet, att brödet är bakadt hemma, att syltan och smörgåsmaten icke förskrifva sig från charkuteriboden, vinterförrådet af ärter och champignoner icke från delikatesshandeln, och hon har lämnat ett godt inlägg i lösningen af den fråga, med hvilken vi nu sysselsätta oss.

Ingenting i hemmet får förfaras. Om man läser berättelser om Paris' lumpsamlare, häpnar man öfver de summor, som ligga utkastade på sophögarne. »Skräp är en sak på orätt ställe», som upphör att vara skräp, då det flyttas dit, där det hör. En hop sönderslagna buteljer äro skräp på ett divansbord, men icke på ett glasbruk, när de kastas i smältan. Utslitet ylle bör i hemmet samlas på en plats och sedan lemnas till uppkardning och väfning i någon af dessa fabriker, som på senare tid bildats för detta ändamål; fjäder efter höns och vild fogel förvaras i en spånkorg för att sedan renas och spritas till stoppning i kuddar. Lappar och utslitna klädesplagg sönderklippas till trasmattor, hvilka mycket väl kunna duga i kök och små rum. Mal är en stygg inhemsk fiende, mot hvilken man ständigt måste föra krig, om icke möbler, mattor, sängkläder, pels- och yllevaror skola förderfvas. Det är icke nog med den stora piskningen och vädringen på våren, utan måste man allt emellanåt företaga en razzia mot dessa skadedjur. Genom att studera Idun skall man få månget godt råd och mången praktisk och nyttig upplysning i ofvan nämnda stycken. Dess erfarna medarbetarinnor hafva lärt mig mycket! »Alla anordningar i ett hushåll äro, om man betraktar hvar och en särskildt, små saker, men saker som bidraga till att vinna ett viktigt mål.»

Ett ständigt öfvervakande af hemmets alla områden är för en husmoder af högsta vikt. Må ingen inbilla sig, att legda händer sköta

ens egodelar lika troget som man själf! Det är ett sannt ordspråk, att »det är lätt att skära breda remmar ur en annans hud», och berättelsen om gumman, som bjöds på åka och svarade: »Nej tack, jag har lånta skor», är mycket betecknande. Säkert är, att i ett kök, i hvilket husmodren sällan inträder, mycket slösande och bräsande ega rum, mycket får oanvänt stå och surna eller skämmas, mycket användbart följa med ned i soptunnan, och hvad man kallar «drag» yppigt florera. Må frun därför ofta göra besök i kök och visthus, i källare och på vindar, i garderober och skänkar; detta behöfver ej draga så mycken tid och kan delvis inskränkas till flyktiga tittar, blott att tjänstfolket aldrig känner sig säkert för hennes vaksamma öga. Hon bör söka lära känna den där *Ingen*, som gör så mycken förargelse i ett hus. Hon skall, veta hvad som finnes, och hvad som behöfver gå åt, genast upptäcka, om småbrödet smält i hop på något ovanligt sätt, om ölbuteljerna minskats mer än tillbörligt, om en tesked försvunnit, om kökshanddukarne användas till skurtrasor eller servietterna till skänkhandukar, om veden brännes i onödan o. d.

Vi hafva i vårt land för mycket tjänstefolk. Detta kan verkligen sägas som regel i jämförelse med kända tyska och amerikanska förhållanden. Den, som skrifver detta, har för liten tid vistats i Paris för att med säkerhet kunna yttra sig om franska förhållanden, men hon hörde från fullt trovärdigt håll berättas, att man där är så föga depensiv i fråga om tjänstefolk, att ganska välställda familjer reda sig till och med sådant förutan. När grannarne fråga: »Hafva de tjänare?», innebär det ungefär detsamma, som när det i Stockholm frågas: »Hafva de hästar och vagn?» Därvid måste visserligen medgifvas, att den franska husmodern har en betydlig lättnad däri, att allt kommer henne så bekvämt tillhanda genom ett ordnadt tillsändande af varorna från slaktaren, bagaren m. fl. för att ej tala om det, som vid portarne under utrop utbjudes; men vis à vis all denna bekvämlighet har stockholmsfrun en vig tillflykt i telefonen, hvilken, som bekant, i Stockholm är långt mera utvecklad än i själfva Paris. Den husmoder, som vill höja familjens ekonomi, måste härvidlag tänka på indragningar. En tjänarinna med eget rum kan icke gärna beräknas kosta mindre än fem hundra kronor årligen.

Hennes lön med jul- och midsommarpenningar är ethundratjugu-fem kronor; hennes vivre kostar minst trehundra kronor, hennes rum sjuttiofem kronor. Här är ett tillfälle att inspara, ja, hvarför icke rent af säga förtjäna fyrahundra femtio kronor, om man beräknar, att den tillfälliga hjälp, som genom indragning af en tjänarinna kräfvos, skulle uppgå till femtio kronor. En familj med tre jungfrur bör i de flesta fall kunna inskränka sig till två; en familj med två reder sig lika bra, våga vi påstå, med en, då en hel hop tidspillan genom prat, skratt, kaffedrickning och förtalande af husbondefolket — ofta en orsak till husliga uppträden — därigenom undvikes. För öfrigt äro tjänstfolkets fordringar nu mera så stegrade, att det nära nog är omöjligt att tillfredsställa dem. Ett skäl till förinskränkningen i detta afseende! En duglig hjälphustru två dagar i månaden samt därefter till de stora högtiderna och vid höst- och vårens rengöringen, som utför grofsysslorna, skall helt visst ersätta den indragna tjänarinnan, om frun eller fröken åtager sig eller båda sins emellan dela de små dagliga sysslorna, hon haft att fullgöra, hvilka hvarken öfverstiga deras krafter eller äro nedsättande för deras värdighet. Hvarför skulle t. ex. icke modern själf kunna kläda sina barn eller, bättre, tillse, att de själfva göra det ordentligt, lägga dem om kvällarne, gå ut och gå med dem och se efter dem? Barnen skulle säkert vinna därpå mot att så mycket vara lämnade åt en tjänstflicka utan uppfostran och måhända utan karaktär. Och hvarför skulle icke en ung flicka med bildning kunna damma, duka, sköta lamporna, baka småbröd, stryka o. d.? Utesluter det, att hon sjunger, läser och egnar sig åt mera estetisk sysselsättning däremellan? För öfrigt har man allt för mycket öfverskattat tjänstfolkets sysslor, och man skall efter en tids försök med dem och efter litet öfning finna, huru lätta de i grunden äro.

Moderns skyldighet är att uppfostra sin dotter till duglighet i alla husliga sysslor och arbeten och därigenom göra henne skicklig att bidraga till familjens ekonomiska bestånd. Ty om hon vistas hemma och ej genom penningar, förvärfvade på annat sätt, förtjänar sitt uppehälle, är det en plikt för henne att egna sin krafter och sin tid åt föräldrahemmet, där hon har allt, hvad hon behöfver. Vår tid är arbetets tid. Arbetet har kommit till heders. Till det goda,

som kommit till oss från världsdelen på andra sidan om Atlanten, hör just en sundare uppfattning af arbetet, en öfvertygelse om dess ära och välsignelse. Att sitta i fönstret med en virkning i knäet, tittande ut på gatan efter en väntad friare, eller hänga öfver en roman är icke förenligt med vår tids verksamma ande. Lifvet måste få innehåll; och arbetet gifver det ett godt innehåll. För att vara lycklig, vill en ung flicka känna att hon är nyttig. »Das Leben ist keine Lust sondern eine Pflicht.»

Men blifver det möjligt att uppfylla alla i det föregående uppställda fordringar och likväl minska tjänstefolket? Ja, det blifver möjligt och är möjligt, och en husmoder kan hinna ännu mera därtill, om en trängande nödvändighet uppstår, såsom vi i följande afdelning skola visa. Men härför måste hon uppställa för sig en regel och göra ett vilkor — regeln: *Indela tiden!* och vilkoret: *Försaka nöjena!* Det är otroligt, huru mycket mera man hinner genom en regelbunden indelning af tiden. Tidigt bör man börja dagen och icke förakta det gamla gyllene ordspråket: morgonstund har guld i mun. Sofver husmodren, sofver äfven hennes husfolk längre än nödigt, och mycket som skulle vara undangjordt på morgonen, hindrar annat arbete på förmiddagen. Om alla sysslor framskjutas ett stycke på dagen, händer stundom, att kvälldiskarne få stå till följande morgon, och så är man på efterkälken och ur ordningen; en hel del husliga obehag uppstå af brist på punktlighet. Hvar syssla bör hafva sin bestämda tid — arbetet skall gå som ett uppdraget urverk — hvar och en skall veta, hvad hon har att göra under dagens lopp och utföra hvart göromål efter en utstakad ordning. En tjänarinna, invand i en bestämd arbetsfåra för dagen, hinner dubbelt mot en, som gör litet här och litet där, än då och än då. Och det är husmoderns sak att uppdraga urverket, att utstaka denna ordning, både för sig själf och sitt folk, och tillse, att den följes. Allting skall äfven hafva sin gifna plats, man skall till och med kunna gå i mörkret och taga, hvad man behöfver, och väl akta sig att öda tid och förstöra sitt lynne genom letande. »Ordning är arbetets häfstång, som lyfter lätt äfven de tyngsta bördor», säger Tegnér.

Men en fru, upptagen af visiter om förmiddagarne och supéer och teatrar om aftnarne, kan ej gå i land med allt, som ofvan blifvit sagdt

om den husmoderliga verksamheten. Dels är hennes sinne så upptaget af förströelserna och toalettbestyren, att hon ej har intresse för de husliga angelägenheterna, dels tillåta henne hvarken tid eller krafter att ägna sig åt dem. Därför — har hon allvar med att bidraga till höjande af familjens ekonomi, måste hon omskapa sin smak och sina vanor i detta fall, ty det är också mycket dyrt att roa sig. Icke så, att hon ej någon gång med sin man får öfvervara en opera eller tillbringa en afton hos sina vänner, åhöra en föreläsning eller med de sina göra en åktur; men detta bör blifva en vederkvickelse efter arbetet, icke hufvudsak, utan en bisak, som får finnas, men också kan undvaras. I början kan det kännas svårt nog, då man skall börja göra om sig själf så till sägandes, men helt snart skall en kvinna med allvar och karaktär finna det besynnerligt, att hon någonsin kunnat trifvas med det förra tomma utelivvet. Må hon lägga sig vinn om att göra sitt hem så trefligt, att intet annat ställe förefaller henne jämförligt därmed, och hon skall få en rik ersättning för hvad hon offrat! Och det icke endast för sin egen skull, utan i första rummet för mannens, ty trifs han icke hemma, gå kanske stora summor från huset till resturanterna och schweizerierna. Vi ha en gång läst, att »den bästa af alla hushållsmetoder, det värdigaste sättet att hushålla är att göra hemmet så angenämt och trefligt, att mannen känner, som skulle han inträda i en helgedom, när han kommer dit, och att, när han är där, det icke finnes någon frestelse stark nog att locka honom därifrån till krogen. Känslan af hemtrefnad härrör mycket mera af deras kynnen och lynnen, som föra det husliga regementet, än af ett vackert bohag, varma rum och bekväma anordningar. Trefna människor äro godlynta människor, godt lynne är ett oundgängligt villkor för hemtrefnaden. Fridsamhet, ömsesidig fördragsamhet, hjälpsamhet och benägenhet att vända allt till det bästa äro hennes nödvändigaste beståndsdelar. »Bättre är en rätt kål med kärlek än en gödd ox med hat.» Kvinnan är nödvändigtvis familjens och hushållets värdarinna. På hennes intelligenta medverkan beror således det allra mesta. Mannens lif hvälfver sig omkring kvinnan. Hon är solen i hans sociala system; hon är drottningen i hans husliga rike. Mannen må hushålla så mycket

som helst, så hjälper det dock föga, om hushållsaktighet icke råder i hemmet; hans sparsamhet blifver då jämförelsevis gagnlös. »Mannen måste bedja sin hustru om lof,» säger ordspråket, »om han vill förkofra sig!» Om hustrun därför koncentrerar hela sitt intresse och all sin förmåga på mannen, barnen och hemmet, om hon låter alla de goda egenskaper, hon besitter, blomstra upp där inne och söker kväfva dem, som skulle sprida vantrefnad, så har hon förverkligat idealet: *mannens hjälp!* Så mycket beror på henne, äfven därför att det ofta icke är den stora utgiften på en gång, som är så ruinerande för ett hem, som icke fast mer det ständiga silandet därifrån, då kapitalet rinner bort i ören. En med våra bönders förhållanden hemmastadd man har sagt oss, att han mycket ofta träffat burget folk på små hemmansdelar och, omvänt, utarmadt på goda hemman. Efter tagen kännedom om orsakerna, hade han kommit till den slutsatsen, att det i bådadera fallen, det goda som det onda, berodde på hustrun. Ju mera hon lyckas få sitt hem att likna lejonets håla i fablen, till hvilken ledde många inspur, men inga utspur, ju bättre.

Fordringarna på lyx och bekvämlighet och njutningar hafva hos en stor del af vår tids kvinnor stegrats på ett rent af förskräckande sätt. Kvinnohataren Schopenhauer har sagt, att kvinnan slösar bort, hvad mannen förtjänar. Fruarna öfverbjuda hvarandra i fester, där det frässas med mat och dryck, i extravaganta toaletter, i ruminredningar, värdiga furstliga slott. De rika köpmansfamiljerna göra början och angifva tonen — de hafva råd, för tillfället åtminstone — tjänstemannafamiljerna måste följa med, de vilja icke gifva de förstnämnda efter, och hos dem få vigilans och skuldsättning ersätta de bristande tillgångarna. Och det måste sägas: fruarnas fäfänga spelar härvid största rollen; männen äro mestadels passiva, om icke snart sagt motståndare mot dessa tillställningar och denna lyx, och behöfva af hustrurna öfvertalas med smek och kvinnlig logik. De många konkurserna vittna emellertid om, hurudant slutet blifver på denna humbugstorhet. Och hvad säga vid sådana tillfällen de så kallade vännerna? Jo, helt kallt: »De hafva lefvat öfver sina tillgångar,» men knappast någon står kvar att hjälpa och visa verklig tillgifvenhet, såsom det heter i en gammal vers:

»De falska vänner ä' de lätta svalor lika,
I lyckans sommartid man tusen af dem ser,
Men när det vinter blir, ej finnes någon mer.»

En kvinna, som har till önskan och mål att ekonomiskt lyfta huset, måste bryta med dessa konventionella kraf på lyx, sätta sig öfver, hvad hennes bekanta säga, skilja sig från alltför dyrbara umgängesvänner och införa enkelhet i sitt hem. Familjens släktingar och intimare vänner kunna ju någon gång bjudas på en middag, som man har råd att gifva, vid hvilken pilsnerölet ersätter vinet — inom parentes sagdt: köp aldrig billiga, d. ä. dåliga viner! — efterrätten förskrifver sig från husmoderns egna kompottburkar och grönsakerna äro af henne själf inlagda, men vid hvilken varorna icke äro tagna på kredit hos lax- och fågelhandlaren, vinhandlaren och konditorn; eller på en aftonunderhållning, då man bjuder på estetisk njutning snarare än gastronomisk. En aria, väl sjungen af en husets dotter, en väl utförd sonat eller läsningen af någon nyhet, som intresserar, skall helt säkert värderas mera och lämna mera varaktigt nöje än alla de dyra viner och rätter, som kunna uppradas på ett dignande supébord.

Följande berättas från Bismarcks ministertid i Petersburg. Preussen var den tiden ännu en jämförelsevis liten stat och kunde icke gifva sin minister så stor lön som Frankrike eller England; det var honom följaktligen omöjligt att lefva på lika stor fot som de öfriga ministrarne. Men både Bismarck själf och hans maka förstodo att åt sitt hem gifva en sådan prägel af intelligens och trefnad, att de fingo en stor vänkrets, och det har blifvit påstådt, att det var genom de vänskapsförbindelser, han under den tiden knöt, som han sedermera med Rysslands goda minne kunde, särskildt under fransktyska kriget, ostörd utföra sitt stora värf.

Husmodern måste vidare öfvervinna den frestelse, hon mången gång erfar, att kasta ut summor hos möbel- och konsthandlare. Vi medgifva gärna, att därför fodras nära på litet stoicism; allra helst måste hon afhålla sig ifrån att hos dem offra sina hushållspenningar, hvarigenom hon sedan skulle nödgas sätta sig i skuld för de dagliga behofven och måhända blifva fången i en hel vefva af bryderier och bekymmer. Akte hon sig äfven att köpa så kallad billig lyx, allt

detta, som vid skyltningar i bodfönstren i elektrisk eller gasbelysning ser så lockande ut, men lösryckt ur den omgifning endast ter sig som skräp! Hemmet förskönas icke genom prydnadsföremål af sistnämnda slag; snarare gifva de en prägel af simpelhet, och för öfrigt bilda de besvärliga damgömmor. »Köp icke allt, hvad du har,» är ett från förfäderen nedärfadt ordspråk, väl värdt att lägga på hjärtat, och en gammal författare har sagt: »Att icke äga någon vurm att köpa är det samma som att hafva en inkomst.» En gammal erfaren kvinna yttrade en gång: »Husmoderns valspråk bör vara: 'Man hjälper sig'.» Det är förvånansvärdt i sanning, hvad man kan hjälpa sig med det gamla, huru man kan rusta upp en hel del och få fint och trefligt i ett hem utan så mycken kostnad, om man har god vilja, intresse, litet godt förstånd och en smula skönhetsinne.

Hvilken ton af distinktion och hvilken stämning förläna icke t. ex. åt ditt förmak en gammal pendyl från farfars hem, några familjeporträtt, en och annan akvarell eller fotografi från ditt sommarhem, några inbjudande gamla länstolar, som du klädt med konstväfnad från din egen lilla väfstol vid fönstret, doftande reseda, som du själf sått, samt en väl vald och väl bunden boksamling. Vi vilja fråga, om icke hvilken som helst kan känna sig väl i ett hem, där smak, flit och kanske talang tryckt sin stämpel på det hela, fullt ut lika mycket som i den luxuösaste våning, inredd med stora kostnader efter modets alla fordringar.

Soliditet och välstånd bereder husmodern sitt hem genom att öka linneskåpets förråd, anskaffa praktisk och fullständig köksattiralj och ansa om sina sängkläder, så att de äro i bästa skick. Om möjligt, bör hon rikta silfverlådans innehåll. Därigenom bildas en aktiningsvärd bakgrund för den tafla af finhet och behag, som förmaket framvisar. Ett hem, som till att börja med kanske ej var värdt mer än tre tusen kronor, växer under årens lopp under sådan vård till dubbla, måhända tvådubbla värdet. En nyligen afiden fru i ett icke rikt hus lämnade vid sin död efter sig till mannens öfverraskning, som därtill ej lämnat några särskilda penningar, tjugufem par obegagnade lärftslakan och de öfriga linneförråden därefter. Ett litet exempel på hvad kvinnlig idoghet och sparsamhet förmå! Och

hvilket intresse sedan att själf så småningom förkofra och försköna sitt hem!

Då toaletten för kvinnan spelar en så betydande roll och ofta är en orsak till öfverdrifvet utgifvande af penningar, måste vi därför äfven särskildt ägna den några ord af uppmärksamhet. Kvinnan icke endast får, hon bör kläda sig väl och smakfullt: kvinnor, som försumma sitt yttre, se slarfviga och ovårdade ut, hafva hos sig kväft en af skaparen själf hos dem nedlagd instinkt att behaga, hvilken, hållen inom behöriga gränser, tjänar till att göra lifvet till viss grad angenämare. Prydlighet och smak således vilja vi lika litet motsätta oss i detta afseende som i fråga om hemmets anordning, men då detta är en uppsats i ekonomi, måste vi däremot så mycket mera vända oss mot alla kostsamma öfverdrifter, till hvilka kvinnan så gärna, så lätt och ofta gör sig skyldig. Teckningarna i skämttidningarna, där kvinnorna allt som oftast framställas *tiggande* granna kläder af sina män eller som utklädda dockor, svassande på gatorna, och till hvilka vi tyvärr icke sällan se motstycken i verkligheten, vittna om en kvinnans förnedring i detta fall, från hvilken de bättre nödvändigt måste resa sig. Tvifvelsutän har det mer än en gång händt, att familjens välstånd blifvit undergräfdt genom kvinnornas — både mödrarnas och döttrarnas svaghet för att vara klädda efter sista modet. På en Innocencebal i Stockholm uppträdde för icke länge sedan tre systrar i toaletter, som kostat deras far femtonhundra kronor; och en landbrukare, som fick sig presenterad en räkning från modemagasinet på en kappa och en klädning för sin hustru, utbrast hälften skämtande, hälften suckande: »För att betala den, får jag lof att sälja två kor och en tjur.» Och bakom en hel del sådan yttre prakt gömma sig helt säkert många hemligheter, om hvilka »assistansen» skulle kunnat berätta! Ty icke är allt guld, som glimmar!

Det är emellertid icke nödvändigt att gifva ut kolossala summor för att vara väl klädd. Iakttag därvid blott vissa regler, såsom att noga akta och länge använda kläderna, att begagna en klädning af godt mörkt kläde på gatan, som icke faller någon i ögonen, men i sin enkla snitt verkar behagligt och därför kan användas år efter år. För att undvika att få den nedfläckad, byt genast ut promenad-

klädningen, när du kommer hem, mot en natt bomullsklädning, i hvilken du kanske finner mer behag för din mans ögon, eller mot någon liten rutig klädning af ylle. Lägg därtill en af siden för festliga tillfällen, äfven den helst i någon mörk färgton och utan grannlåt, och stassen bör kunna vara färdig. Undvik sorgfälligt att följa modets ytterligheter, och låt smaken snarare än modet vara bestämmande för dig! Det extravaganta blifver fortast gammalmodigt. Hvad som i det sagda gäller modern, gäller äfven döttrarna. Att ingå i närmare detalj, är ej förenligt med planen för denna uppsats, utan bör hvar och en kvinna i sin sak göra, som hon finner mest praktiskt och öfverensstämmande med god hushållning. För de rika äro ej heller dessa anvisningar ämnade, utan för sådana kvinnor, som sitta i trängre vilkor. Såsom en liten belysning vilja vi omtala följande. En fru i Stockholm, hustru till en officer, brukade väcka en smula afund hos sina vänner och bekanta genom sin ytterst smakfulla klädedräkt; och då det var en offentlig hemlighet, att mannens ekonomiska ställning var mindre god, yttrade en väninna en dag i ett sällskap ganska spetsigt: »Stackare han, som fått en så dyr fru!» En syster till den omtalade hörde anmärkningen och svarade för henne: »Gerdas toalett går icke till hälften så mycket penningar som din eller min, men hon besitter i högsta grad förmågan att vara rädd om, hvad hon får, och så har hon *smak*.» Härtill kan läggas, hvad en svensk, som tillbragt en tid i Frankrike, sagt: »En genuin parisiskas dräkt kostar ej så mycket som en svensk dalkullas.»

En viktig faktor, för vinnande af lyckligare ekonomi, är att husmodern hvar månad söker få inkomsterna att öfverstiga utgifterna och därigenom blifver i stånd att insätta någon liten besparing på sparbanken för framtiden. »Den, som endast lever för dagen, liknar en bräcklig rö för vinden och varder en tidernas och omständigheternas krypande slaf.» Enligt hvars och ens olika tillgångar blifva naturligtvis dessa besparingar olika stora, men för hvar och en bör det vara ett mål att sträfva efter att åtminstone göra *något*. En krona i månaden är väl knappt för någon en omöjlig summa att spara, och insatt på en postsparbanksbok för ett af dina barn, där den oupphörigen drager andra till sig och växer med ränta, skall den törhända om en femton, tjugu år vara en summa, som i en kritisk tidpunkt

kommer gossen till godo och förhjälpel honom att slippa afbryta sina studier. Så hafva vi Lifränte- och Kapitalförsäkringsanstalten med sina stora förmåner. Må ingen, som med lugn vill gå framtiden till mötes och utan bekymmer se ålderdomen an, underlåta att där skaffa sig en lifränta!

»Vi värdera icke penningarna för deras egen skull, och vi äro de sista att uppmuntra till att sniket samla dem — af begäret endast att samla — men vi kunna icke hjälpa, att vi i penningen se medlet för vårt lifs bestånd, medlet för vår trefnad, medlet att bibehålla ett hedrande oberoende. Vi skulle därför vilja uppmuntra hvarje ung man och hvarje ung kvinna att börja sin värld med att spara, att lägga af för framtiden en viss andel af sin veckoförtjänst, vore hon stor eller liten; att icke vecka efter vecka eller år från år göra slut på veckans eller årets inkomst; och vi råda dem att göra detta, så framt de vilja undvika beroendets och nödens eller tiggeriets färd. Vi skulle vilja, att män och kvinnor i hvarje klass vore i stånd att hjälpa sig själfva — att lita på egna tillgångar, på egna besparingar, ty ordspråket är sannt, »att en slant i pungen är bättre än en vän vid hofvet». Den första sparade slanten är det första steget till oberoende i världen. Det faktum, att den blifvit sparad och aflagd, vittnar om själförsakelse, klokhet och förstånd. Den kan vara ett frö till framtida lycka. Det finns tusentals personer, som troligen aldrig skulle hafva tänkt på att lägga af ett enda öre, om icke sparbanken varit helt nära till hands; skulle ansett det för gagnlöst att försöka. Den lilla summan i deras byrålåda var det så lätt att komma åt: den skulle hafva förskingrats, innan den hunnit växa till något betydligare belopp; men så snart som ett ställe fanns att tillgå, där så små summor som en krona mottogos för att säkrare förvaras, så började äfven allt flere små summor att där hopa sig och tillväxa.» (Smiles.)

Hvad en hustrus besparingar kunna få för resultat, vilja vi belysa med ett exempel ur lefvande lifvet. En fru ur de högre samhällsklasserna, som vi känt, hade vid unga år gift sig med en tjänsteman. I boet hade hon icke medfört just andra företräden än sin friherrliga börd och ett sparsamt sinnelag. Mannen ägde icke heller förmögenhet, utan hans obetydliga lön jämte de extra inkomster, han

kunde göra sig, måste räcka till alla behof. Den summa, hon till börja med erhöi att hushålla med i hvar månad, var icke stor, men icke dess mindre förstod hon handhafva den så väl, att hon från hvarje månadspenning lyckades afskilja några kronor, hvilka hon insatte på sparbanken. Hennes man avancerade, hans inkomster växte och i samma mån hans hustrus sparpenning. Han steg slutligen till mycket höga värdigheter och fick rikliga tillgångar. Men med hans hushållsaktiga, förståndiga hustrus administration åtgick långt ifrån allt, ehuru man måste representera; och alltjämt ökades den summa, hon i hvarje månad satte in. Vid mycket hög ålder afled denna fru, efterlämnande en förmögenhet af inemot tvåhundra tusen kronor. »Rikedom varder liten, när man förlösar honom, men det man tillsammans håller varder stort,» har den vise Salomo sagt.

Vid uppfostran har modern ett stort värf att fylla, äfven hvad den ekonomiska frågan vidkommer. Hon måste lära sina barn, att man endast genom sträng sparsamhet, ihärdig flit och ett stoiskt försakande af njutningar förvärfvar den härliga lycka, som heter ekonomiskt oberoende; att ingenting är så neddragande och en så allmän orsak till själfmörd som skuldsättning; hon måste lära dem, huru viktigt det är att kunna säga *nej*, då lockelser och kamrater belägra dem, att, om de gifva efter för begäret att njuta och lefva med, slutet kanske blifver förfalskning och ruin; hon måste uppfostra dem med det målet för ögonen att själfva så fort som möjligt kunna förtjäna sitt uppehälle. Underlåter hon detta, skola barnen snart göra ände på, både hvad fadern förtjänar och hvad modern under svett och möda hopsparat, och allt hennes öfriga förträffliga arbete har varit förgäfvat. »Kvinnorna utgöra den moraliska luftkrets, i hvilken barnen uppväxa, och de hafva mycket att skaffa med det lif de föra, då de blifvit män.»

En bruksförvaltare i västra Sverige hade sex döttrar och två söner. Lönen var knapp, utgifterna icke små, helst som huset var gästfritt; men i spetsen för hushållet stod en husmoder utan like. Alla gamla hederliga svenska hemarbeten blomstrade i detta hus, och en sällsam trefnad slog den besökande till mötes. Döttrarna blefvo alla sex gifva med aktade män och blefvo ypperliga husmödrar, sönerna blefvo dugande män, och den gamla vördade frun har nu

barnbarn, som lofva att i sin tur följa det efterdöme och de lärdomar hon gaf. Så kan den enskilda människan i en, låt vara anspråkslös, ställning verka åt många håll och i flere släktled!

II.

At- det verksamhetsfält, vi i föregående påvisat, kan vara stort nog för en kvinna, inser säkert hvar och en; och att hon en gång, när hennes kraft är ute, kan söka hvila under medvetande om att hafva fyllt ett värf af synnerligen godt slag, när hon gjort, hvad där är sagdt, torde icke bestridas. Icke dess mindre kan det för henne blifva nödvändigt och äfven möjligt att på ett mera direkt sätt, genom att öka inkomsterna, ingripa i höjandet af familjens ekonomi. Inom den kroppsarbetande klassen är det ju, kan man säga, regel, att hustrun måste förtjäna genom att »gå i hjälphus», taga emot tvätt och strykning eller något dylikt; för familjer af denna klass vore det annars en omöjlighet att draga sig fram, helst äktenskapen inom dem ingås mycket tidigt af männen, och barnskaran brukar växa hastigt. Men hvad som är möjligt för den ena, bör ej vara omöjligt för den andra.

Äfven inom de bildade klasserna händer allt för ofta, att husefaderns löneinkomster äro mera än skäligt små; han kan göra förluster eller af sjuklighet blifva hindrad att förtjäna tillräckligt för en stor familjs behof. Ja, hvilken täljer alla facer af den evigt unga sagan om otillräckliga tillgångar! Kort sagdt: det kan för hustrun blifva ett trängande kraf att skaffa sig en egen inkomstkälla.

För det sätt, på hvilket hon därvid bör förfara, kunna naturligtvis icke några bestämda regler gifvas eller föreskrifter uppsättas, gällande för alla gemensamt, utan måste valet af förvärf blifva individuelt efter hvars och ens särskilda sociala ställning, medfödda anlag, begåfning, kunskapsmått och uppfostran. Hvar och en får ockra med de pund, hon fått af vår Herre, och själf välja det för sig mest passande. Hvad som däremot måste vara gemensamt för hvarje kvinna i sådana förhållanden är god vilja och ihärdighet.

Vi vilja här endast gifva några vinkar och belysa dem med exempel ur lifvet, på hvad kvinnor i alla samhällsklasser förmått uträtta, då de varit lifvade af allvarlig önskan att icke ligga andra till last och besjälade af arbetslust och mod.

Bäst är naturligtvis, om en husmoders yttre verksamhet kan förenas med hennes inre i hemmet. Har hon t. ex. egna gossar, och är familjen bosatt i stad, där elementarskola finnes, ligger det mycket nära till hands för henne att i sitt hem till inackordering mottaga några af deras skolkamrater, hvilkas föräldrar bo på landet. I ett större med förstånd och klokhet skött hushåll, bör detta kunna blifva en tillökning i inkomsterna och, drifvet i större skala, rent af blifva »en födkrok». Att särskildt många enkor på detta sätt skaffa sig och sina barn sitt uppehälle, är en allmänt känd sak.

Hustrun till en man, som har en literär verksamhet, kan, om hon fått en bildad uppfostran, rätt mycket bidra till inkomsternas höjande. Till hans »yrke» hör så mycket, som bildligt kan betecknas som »slöjd», en hel del underordnad arbete, i hvilket hustrun kan vara honom till verksamt gagn. Hon kan skriva rent åt honom, öfversätta, genomläsa och göra sammandrag af artiklar ur utländska tidningar och tidskrifter, läsa korrektur, vara hans handsekreterare m. m., hvilket arbete då betalar sig jämförelsevis bra, då hon ju därmed åt honom insparar tid till ökad arbete. I ett sådant hem brukar det ej heller vara så omöjligt för hustrun att få någon bok att öfversätta, renskrifningsarbete — ehuru detta sistnämnda i sanning är ett tungt förvärf — eller något dylikt. Det är ingen hemlighet, att en del öfversatta arbeten, på hvilka män satt sitt namn, i själfva verket blifvit öfverflyttad till vårt språk af deras fruar. Med en noggrann indelning af tiden, som vi förut påpekat, böra några timmar hvarje förmiddag, då de större barnen äro i skola och den minsta leker på golfvet bredvid sin mamma, kunna anslås till denna sysselsättning.

Eger en kvinna förmåga att själf författa, må hon göra det! I samma mån kvinnobildningen höjes, blifver beteckningen »blåstrumpa» allt mera gammalmodig. Detta är detta. Hvem kan finna någon rimlighet däri, att en kvinna som genomgått till stor del samma kurser som en ung man, som måhända såsom han aflagt student-

examen eller mera, skulle blifva löjlig, därigenom att hon använder, hvad hon inhämtat, på ungefär samma sätt som han. Har någon dristat sig kalla fru Lenngren eller Sonja Kowalewski blå? Eller skulle måhända blånaden vidtaga några grader under dem? Vi hafva i våra dagar flere kvinnliga signaturer och författarenamn med mycket god klang, som deras egarinnor genom alster af skönliterärt, allmännyttigt eller religiöst innehåll af fullödigt halt förstått att skaffa dem. Å andra sidan råder emellertid nu en uppsjö på intelligenta krafter — mången säger tyvärr! — så det vare långt från oss att vilja uppmuntra någon skrifklåda, något egenkärt begär att se sina skrifter i tryck, som lär göra, att så många kvinnor hemsöka redaktioner af tidningar och tidskrifter så väl som förläggare. Men har en kvinna verkligen något godt att säga, några nya tankar att komma med och gåfvan att kläda dem i en behaglig form, bör hon ej rygga tillbaka vare sig för kritiken eller för en gammal fördom; har skaparen hos henne nedlagt en guldåder, är det hennes rätt så väl som hennes plikt att låta den springa i dagen, till nytta och glädje för hennes medmänniskor och till hennes egen och hennes familjs fromma. Men nog må hon väl pröfva sig, innan hon inträder på denna törniga väg, ty sårande måste det i sanning förefalla ett känsligt sinne att utgifva det lifsinnehåll, hon kanske skattar som sitt käraste, till pris åt en skoningslös kritik.

En kvinna med sångröst och musikalisk begåfning och utbildning kan genom ockrande med detta pund taga in penningar, och är hennes talang af högre ordning, icke litet. En annan med kunskap i språk kan gifva lektioner, och för att sköta ett dylikt förvärf, behöfver hon icke alltid lämna hemmets område. Men huru få undervisningstimmar? Ja, »kampen för tillvaron» är ett hårdt ord, och svårigheterna äro många. Vårt svar kan endast blifva: genom att ej gifva sig i första hugget, utan så småningom göra sig känd som duglig, samvetsgrann och oförtruten tränger man förr eller senare igenom och vinner framgång.

Att hustrun till en handlande kan öka familjens inkomster genom att deltaga i affären, är så mycket vissare, som problemet i stor skala är löst i Frankrike och hos oss icke okänt, hvarken i stad eller på landet. Ett biträde kan därigenom indragas, och

måhända många kronor, som annars gå, hvem kan säga hvart, blifva en ren behållning. Må vi svenskar blott därvid iakttaga samma lilla praktiska anordning som fransmännen: den att förlägga bostaden innanför boden eller, om detta ej låter sig göra, i samma hus eller dess omedelbara grannskap. Härigenom står hemmet ej öfvergifvet utan frun har tillfälle att äfven under de timmar, hon tillbringar i affären, titta in där och hålla uppsikt.

Genom handarbeten förtjäna många fruar nu för tiden icke så obetydligt. »Handarbetets vänner» äro af icke ringa betydelse för en stor del både fruar och flickor. Detta sällskap blef en följd af österrikaren Jacob Falkes besök i Sverige, dit han kallades för att ordna Karl den femtondes samlingar. Huru många slumrande krafter kunna väckas, där blott en ende man uttalar det rätta ordet, visar hans exempel. Hans öfvade blick upptäckte, hvad man icke sett eller vetat, att i vår förbisedda allmogekonst, sådan den i en del landsändar utöfvas af kvinnorna, fanns en hel originell konstgenre, med egna mönster, väfnadssätt, stilslag, som förtjänade återupptagas. Från Falkes härvaro härleder sig, som bekant, en hel rörelse, som sträckt sig ganska långt: många flitiga händer äro nu sysselsatta att arbeta i enlighet med hans idéer, och det uppslag, han gifvit, leder fortfarande till nya bemödanden. Hvilken vet, hvad för dolda krafter af någon ny Falke skola väckas till lif på hittills oanade håll?

Som en föregångerska till denna rörelse kan nämnas en fru, hvilken på trettioalet i hufvudstaden inrättade ett litet konstväfveri och i samband därmed en väfskola för unga flickor. Mannen var lärftskramhandlare och hade samtidigt med flere andra kommit på obestånd; men i motgångens tid visste hans arbetsamma, trofasta hustru råd. Hon började sitt arbete i de egna små rummen, och där hördes bittida och sent väfstolarnas dunk. Tygen behöfde blott blifva synliga för att vara utsålda, så väl de enklare som de mera invecklade. Åtgången gjorde en utvidgning af det lilla väfveriet möjlig, och Karl Johan tog det under sitt beskydd. Han lät kläda soffor och stolar på de kungliga lustslotten med alstren därifrån, och man stannade ovilkorligen med beundran framför dessa konstväfnader och frågade, hvarifrån de förskrefvo sig, efter hvad en äldre vän från den tiden

berättat; ingen kunde ana, att det var svenskt fabrikat, så useit som allt svenskt var i den tidens föreställning. Den idoga skickliga frun ärades nu för sina sköna tilverkningar, men hade likväl ännu rikare glädjeämnena: huset stod åter på fast grund; en dotter och två söner fingo den mest värdade uppfostran, sönerna universitetsbildning — den ene blef filosofie magister, den andre medicine doktor — och hennes man prisade sig lycklig, att en sådan maka blifvit honom gifven till hjälp i hans ekonomiska bekymmer.

På landet är det lämpligt för en fru, som måste söka uppdrifva inkomsterna, att som binäring upptaga blomsterodling, plantering af fruktträd, som inom kort lära lämna god afkastning, hönsafvel, biskötsel eller mejerihandtering, så framt icke dessa förvärfskällor redan äro upptagna på egendomen. Alla äro det väl ändå näppeligen. Det faller naturligtvis utom ramen för denna uppsats att gifva några detaljerade anvisningar i dessa stycken, utan hafva de, som måhända härigenom väckas till tanke på saken, goda handböcker att rådfråga. Sigurds bok *Fru Westbergs inackorderingar* talar om ännu en annan inkomstkälla för en landtfru i knappa omständigheter.

Under ett af Uplands större gods fanns för en mängd år sedan, efter hvad af åsyna vittne blifvit oss berättadt, en torparhustru, hvilken, till att börja med lika fattig som alla andra ur samma klass, sedermera allmänt blef kallad »rika mor S.» Hade ett arf från Amerika verkat denna förändring? Nej, men lust och håg för arbete, som gifvit sig uttryck i odling af en fruktträdgård. Denna trädgård hade efter hand antagit stora dimensioner; ty godsets egare hade till lön för hennes idoghet lämnat henne mer och mer jord. I den skiftade om hvarandra de grannaste rosenhäger, gyllen och astrakaner, plommon och päron, och vinsten af denna fruktodling blef så stor, att både son och dotter fingo en bildad uppfostran, och hela torpet antog utseende af ett välbergadt hem. Den vänliga nödja mor S. hade i hela sin person en prägel af värdighet och lycka, och ortens barn hälsade på henne med glädje; alla herrskap i omnejden vallfärdade till det forna torpet för att skåda en trädgård, som var en sådan i ordets egentliga betydelse. En gång hade hon på det närbelägna lustslottet erhållit några franska äpplen, af hvilkas kär-

nor hon uppdrog ett träd, som gick till och bar frukt. Af dessa äpplen erbjöd hon sedan en korg åt dåvarande enkedrottningen, hvilken i glädje öfver de sköna frukterna, vuxna i Sverige, men till smaken erinrande om dem i hennes hemland, med en blank dukat erkände gäfvån.

En högt stående mans hustru, hvilken hade en stor barnskara kring sig, märkte tydligt, att hennes mans inkomster ej räckte till alla behof, synnerligen som representationsskyldighet var hemmets lott. Hvad skulle hon kunna taga sig till för att mera direkt blifva en hjälp? Hon frågade ej länge efter eget och andras tycken, utan blef arrendatorska af en ladugård, sedan af en till och slutligen af flere. Mycket fick den modiga frun arbeta, många förluster och pröfningar måste hon genomgå, hån fick hon ock smälta, men husets bestånd under många år tillskrefs dock den ädla husmodern.

En viktig sak att beakta för hvar och en, som af omständigheterna känner sig manad att göra något för sitt hems förkofran och sin familjs uppehälle, är, att intet hederligt arbete är nedsättande för någon människa. Man får akta sig väl att finna något för simpelt eller under sin värdighet. Att märka för betalning, baka småbröd och sälja eller medels en stickmaskin förfärdiga trikotvaror åt en bod, att tillverka fiskfärs eller korf och tillhandahålla allmänheten kan visst förefalla ett ytligt sinne underordnad, men det lär kunna föda sitt folk och må ingalunda försmås. Genom att inlägga gurkor ej blott bidrog en fint bildad fru i Stockholm till husets bestånd, utan förvärfvade ett ansedt namn i den kulinariska världen.

Bland myterna om »de hundra uppfinningarnas man» är *den* en, att hans mor skulle hållit krog. Därmed förhöll det sig så, att denna mor, blifven enka med två söner, fann en skuld efter sin man, som hennes hederskänsla icke tillät henne att lämna obetalad. Hon hade kunnat på ett för flertalet kvinnor i hennes ställning icke särdeles ovanligt sätt med eller utan tårar klaga sig till hjälp; men hon föredrog att i maten mottaga en del herrar, då anställda vid det pågående byggandet af Göta kanal, och med den inkomst, detta inbragte henne, betalade hon till fullo skulden. Denna mors söner hafva med outplånlig skrift ristat sina namn i vår utvecklings historia.

»Gör det lilla du kan, gör det villigt och gladt,
 Snart de dyrbara tillfällen fly;
 Efter vår kommer höst, och på dag följer natt,
 Då kanhända ej morgon skall gry.
 O, var flitig att så, medan ännu är tid,
 Att en *gyllene* skörd måtte mogna i frid!»

(L. S.)

Gripa tillfället i flykten! Se där en trollformel — om det ändt-
 ligen skall vara en — då det gäller att förtjäna penningar. Man
 står så ofta villrådlig, då ett tillfälle till förtjänst erbjudes, men till-
 fället flyr undan, medan man funderar. »Génie, c'est la faculté de
 s'étonner à temps,» och lika väl kan det heta: Födgeni är att i
 rätta stunden förstå och taga fatt i det, som lönar sig.

En ung prest önskade lifligt gifta sig med en flicka, vid hvilken
 han länge med kärlek varit fäst. Hans lönevillkor voro ännu otill-
 räckliga för en familjs behof, men i samråd med hvarandra beslöto
 båda att ej längre uppskjuta sitt giftermål, utan att med Guds hjälp
 gemensamt söka arbeta för sin utkomst. Föreståndarinnan för en
 större flickskola i hufvudstaden afled samtidigt, och hennes skola er-
 bjöds åt den unga frun. Hon mottog den gladt och utan tvekan. I
 nära trettio år stod hon troget på denna plats, och mannen blef, utom
 det att han skötte sitt presterliga kall, hennes medarbetare. Under
 årens lopp föddes dem fem döttrar, hvilka blefvo uppfostrade, utan
 skuldsättning, och allt efter som de växte upp, insattes de i föräl-
 drarnes arbete. Familjens välstånd blomstrade, det blef makarne för-
 unnadt att göra mycket godt, och vid mannens död visade bouppteck-
 ningen, visserligen ingen förmögenhet, men icke heller någon enda
 skuld. Heder åt sådana kvinnor!

Helt visst skulle långt flere och långt lyckligare äktenskap in-
 gås, om antalet af sådana modiga, dugande, om sig själfva ömma
 kvinnor ökades!

Det faller naturligtvis af sig själf, att hustruns arbete i hemmet,
 då hon drifver ett förvärf, måste i viss mån inskränka sig till att
 öfvervaka och styra det hela. Ätminstone kan hon icke då som en
 vanlig husmoder, hvilken endast har sitt hem att sköta, lägga hand
 vid allehanda göromål därinom; men vi hafva förut betonat, hvilken
 vikt som ligger just vid öfvervakandet, och helt säkert har den kvinna,

som kan uträtta något sådant som det ofvan anförda, af naturen hos sig nedlagd en mer än vanligt stor styrande förmåga, säkerligen mera värd än en hel del detaljarbete.

Människan gör sig så ofta skyldig till den uppfattningen, att oberoende och välstånd eller förmögenhet skulle komma i ett slag såsom genom något slags trolleri eller såsom nedfallna från himlen. Det finns inga andra medel att förvärfva dessa gåfvor än plikttroget arbete och ett samvetsgrannt handhafvande af de penningar, som arbetet inbragt. Ordet *tur* borde utstrykas ur vår ordbok. Visserligen har man någon gång hört talas om, att personer vunnit på lotteri och i ett nu blifvit uppflyttade bland de förmögna; men storheten har merendels icke räckt länge: efter några få år har fattigdomen åter stuckit fram sitt askgrå ansikte. Själfrv grundläggaren af det Rothschildska huset dref den satsen, att förmögenheter efter regel endast uppstå genom att öre lägges till öre. Plötsligt improviserade kapital äro i verkligheten lika sällsynta som dessa olyckshändelser, om hvilka vi läsa i tidningarna genom nedstörtade skorstenar och dylikt. Ett år gick i Frankrike åska så mycket, att en formlig panik för död genom åska grep landets befolkning. Den ryktbare fysikern Arago lugnade sinnen genom att offentliggöra en beräkning, enligt hvilken det var större sannolikhet för att på det österrikiska statslotteriet vinna ett slott än att i Frankrike blifva ihjälslagen af åskan. Sådana äro chanserna för detta slag af olyckshändelser. Chanserna för andra slag af ofall äro tyvärr flere, men minst af alla chanser äro de för plötsligt uppkomna förmögenheter. Att tidningarna så gärna omtala dem bevisar blott, att de äro undantag. De omtala icke, när det finns blåsippor i maj och smultron i juli, men väl då någon stackars sippa i januari uppsticker sin snart frostbitna blomkalk, eller något enstaka smultron blifvit fördröjdt långt in på hösten.

»Icke tur, utan arbete gör mannen», eller kvinnan kunna vi tillägga. »*Tur* väntar alltid, att någonting skall inträffa; arbetet lagar med vaket öga och stark vilja så, att någonting inträffar. *Tur* ligger i sängen och gäspar och väntar på underrättelsen om ett arf; arbete stiger upp klockan sex och lägger med flitig penna eller dånande slägga grunden till framtida oberoende. *Tur* bygger på slump

och slår öfver i sorglöshet, arbete skriker uppåt och sträfvar till oberoende.» (Smiles.)

Den unga dottern, hvilken ej såsom modern är bunden med så många band inom hemmets väggar, kan i vår tid i hög grad bidraga till ekonomiens höjande inom familjen. Hon är ej nu, som förr, hänvisad allenast till sin söm eller på sin höjd till lärarinnekallet, för henne finnas nu lyckligtvis så många verksamhetsfält öppna, att det rent af får betraktas som dålig uppfostran å föräldrarnes sida eller lojhet från hennes egen, om hon icke väljer något af dem, passande för hennes naturgåfvor. Att en dotter kan hafva tillräckligt arbete i hemmet såsom sin moders hjälpreda hafva vi i föregående afdelning visat, men näppeligen kunna flere flickor där finna nog stort fält för att pröfva och använda sina unga krafter. Flickan måste tidigt lära sig, genom ord och exempel, att lifvets glädje ligger i en sund och nyttig verksamhet långt mer än i alla upptänkliga nöjen. Hvad som förut är sagdt om nöjena på tal om husmodern, gäller naturligtvis äfven flickan. Icke vilja vi förmena henne att rida, dansa, åka skridsko och promenera, helst som flere af dessa äro för hälsan nyttiga nöjen, blott att de blifva en vederkvickelse efter arbetet, icke hennes lifs hufvudsak, och, märk noga, blott att dessa hennes nöjen icke köpas med skuldsättning eller öfver hufvud ske på oberoendets bekostnad. Och må de för ingen del så få upptaga hennes sinne, att de verka leda för arbetet! Den unga flickan skall hafva lärt sig förstå, att det är föraktligt att ingå äktenskap ungefär på samma sätt som man uppgör en affär; att om hon är utan förmögenhet, hon nästan blir tvungen att »sälja» sig åt den högst bjudande friaren, så framt hon ej äger energi och duglighet nog att själf skapa sig en oberoende ställning. Därför bör hvar moder, liksom hon en gång med intresse öfvervakade barnets första steg, känna sig lika uppfordrad att i bildlig bemärkelse lära den uppvuxna dottern stå på egna fötter och med lika stort intresse öfvervaka att hon, vuxen, gör sitt inträde i lifvet med säkra steg. Det är icke nog med skolbildningen; skolan kan blott lämna de redskap, med hvilka de kunskaper skola gripas och skötas, som ute i lefvande lifvet hafva kurs och användning. Efter slutadt skollif bör flickan eftersinna, hvad hon har håg och kallelse för, göra sitt

val och utbilda sig därefter, ty endast genom *grundlig* kunskap i något fack, kan hon göra anspråk på att blifva ordentligt betald för sitt arbete; därigenom skall hon äfven slippa erbjuda sin tjänst mot »fritt vivre och vänligt bemötande», hvilket man sorgligt nog så ofta ser i tidningarnas annonser. Efter några få år skall hon då vara ett af hemmets stöd genom den bestämda summa, hon månadtligen har att lämna sin moder om hon vistas hemma; hon skall kunna kläda sig, bör kunna sätta in för sin ålderdom och blifva i tillfälle att bereda föräldrar och syskon mången liten glädje genom själförvärfvade penningar. Och jag vill fråga, om den unga flickans kvinnlighet eller behag på något sätt skulle kunna lida afbräck genom ett karaktärsfast handlingssätt af detta slag? Skulle detta kunna blifva ett hinder för att blifva gift — om nu giftermål fortfarande anses som högsta lycka och mest eftersträfvade mål —? Den man, som däraf låter sig afskräcka, är icke värd hennes hand och hennes kärlek; och hon må skatta sig lycklig att i tid hafva fått sina ögon öppna för rätta halten af hans värde. En ädel man skall snarare känna sig tilldragen däraf och tänka: en *sådan* kvinna blifver en god, flitig och pliktrogen hustru, mera värd än om hon förde rikedom i boet. Och inträffar en kris, och hemsökes man af olyckan, står hon icke rådvill och försagd. — Vare sig flickan valt en lärarinna eller en gymnasts kall, ingått i statens tjänst eller lärt något yrke, behöfver hon därför hafva blifvit oduglig för husliga bestyr? Om hon också i fråga om dem står tillbaka för den hemmavarande systemen, kan aldrig en i godt hem af en förständig mor uppfostrad flicka vara aldeles främmande för dem. Icke blott hvad hon sett har lärt henne; mången stund har hon säkert äfven haft tid att deltaga i hemsysslorna; och särskildt på sommaren under ferietiden eller semestern har det varit godt tillfälle för henne att lära en hel del. Skola likväl hennes håg och lust icke blifva vända från huslighet genom det arbete, vi nyss påpekat såsom passande för henne? Vi tro det knappt. Omvexling och ombyte af arbete är halfva hvilan, och de husliga sysslorna roa mera, då de aflösa annat arbete.

Man har påstått, att äktenskapet är ett lotteri, på hvilket mannen spelar. Ja, är det blott det täcka ansiktet, den smidiga figuren

eller måhända den väntade förmögenheten, som han eftersträfvat och som lockat honom, då må man säga, att han spelar ett högt spel, att han gör en allt för djärf och allt för stor insats, då han vågar sin hand och sitt lif, ty han har därvid inga garantier för vinnande af lyckan, — icke ens förmögenheten, ty den har man mer än en gång sett försvinna, innan spekulanten kommit i besittning af den — men en flicka som han känner från den sida, vi nyss antydt, skall däremot lämna en framtida säkerhet, som icke är att förakta, och risken blifver ej stor. Arbetet har lärt henne glädtighet, förnöjsamhet och sparsamhet äfven, ty tungt förvärfvade pänningar är man rädd om och förslösar ej i onödan.

Har en flicka talanger och geni, må hon med dem söka vinna sin utkomst! Men är hon som största delen människor i afsaknad af sådana företräden, får hon följa mera praktiska och prosaiska banor. I Stockholm finnas en mängd affärer, som förestås af dugliga kvinnor.

Hvad kan vara skönare än sjuksköterskekallet för den, som har naturlig fallenhet för det? Hvem har icke med beundran läst om miss Nightingales storslagna verksamhet under Krimkriget? Och så gifs det ju i vår tid kvinnor, hvilka gå så långt att de blifva läkare! Härför lägger dock helt visst kvinnans konstitution i allmänhet hinder i vägen; det skall vara en mer än vanligt kraftfull och ut hållig flicka, som skall orka genomgå de långa och svåra, teoretiska och praktiska kurserna och sedan stå ut med det mer än något annat ansträngande läkarekallet. Snarare torde tandläkareyrket ligga för en hurtig flicka!

Konstslöjden har så många utgreningar, som lämpa sig för fruntimmer, såsom träskärning, läderplastik, glödrättning m. fl.; och bokbinderi, fotografi, snörmakeri öfvas ju med framgång af kvinnor.

Just då detta skrives går genom tidningarna en notis om fröken Vera Hjelt, den redan förut berömligt omtalade slöjdlärarynkan i Helsingfors. Det är inga som det heter »småsmulor», som denna kvinna kommer åstad, och hvad hon senast utfört, skulle vara tillräckligt för att skaffa en man namn som »duktig karl». Hon har nämligen nu anlagt ingenting mindre än en ångsåg och ett ångsnickeri, med sitt tillbehör af arbetarbostäder m. m. Icke färre än femtio män har hon beredt ett, som man hoppas stadigvarande ar-

bete. Möbler af allehanda slag från sådana, som skola pryda i salonger, till sådana, som skola gagna i folkskolesalar, utgå från hennes fabrik.

Det bör kännas stärkande, ja, lyftande för den ensamma kvinnan, som tviflar på sin förmåga att bereda sig sin enkla bergning, att höra, hvad en af hennes kön kunnat uträtta för storverk.

Vi hafva talat om husmoderns och den unga dotterns verksamhet; må det tillåtås oss att, innan vi afsluta vår uppsats, meddela en liten berättelse om en tjänarinns arbete för att rädda en familj, som tycktes hemfallen åt ekonomisk undergång. Hon hörde till dem, som i vår tid börja blifva sällsynta, en äkta pärla, just därför så mycket mera värd att rädda från glömska och förgängelse.

En uppbördstjänsteman i vestra Sverige inskickade till den stad, där han gjorde sina redovisningar, en son med en större summa pänningar. Den unge mannen for och — spelade bort alltsammans. Att fadern miste sin tjänst, att huset ödelades, att allt intill det nödvändigaste måste föryttras, blef den gifna följen. Då, när husbonde och matmoder voro som bedöfvade af det tunga slaget, tog tjänstflickan i tu med sakerna. Hon väfde, hon stickade och spann och skaffade mat till huset. Man fick icke »lefva godt», men man svalt icke. Efter hand blef det bättre; mannen fick en annan, fast ringare tjänst, och huset blommstrade sakta upp igen. Vid ett besök för ett antal år sedan i huset, hvars historia vi icke förut kände, skymtade där en gammal kvinna, som hemmets samtliga medlemmar bemötte med en aktning, som liknade vördnad, och nästan rörande var den försynhet, med hvilken den gamla afböjde allt, som antydde att hon icke längre var tjänarinna, utan husets högt värderade vän. Spår af forna dagars fägring syntes ännu i hennes gamla anlete; antagligen hade hon försakat och kunde nu måhända haft egna barnbarn att vårda. Huru mången stilla saga om kvinnors flit och uppoffring för andra har icke tegats ihjäl som en alldaglig sak!

Skalderna hafva lofsjungit den sköna kvinnan. Må den gagnande, den arbetande, den i försakelse sträfvande få sitt pris! Det är hon, som sprider lycka omkring sig, det är henne vi behöfva.

